

# Polja

## O RITMU U MODERNOJ POEZIJI

VLADIMIR PETRIĆ

**M**nogo se piše o jasnosti i nejasnosti savremenog pesništva, o njegovoj filozofiji, jeziku, načinu izražavanja, ali se vrlo malo tretira problem ritma kome moderni pesnici posvećuju ogromnu pažnju. Šta više moglo bi se reći da pojedini pesnici našeg doba jedino kroz ritam izražavaju smisao stihova, da jedino kroz unutarnje kretanje — vibriranje stihova obelodanjuju suštinu fenomena koji poetski oblikuju. Prema tome, tu je besmisleno i tražiti neko verbalno značenje u rečima pesme, neku fabulu, priču, deskripciju, emociju, posto tu se ritma i **osnovne misli** ničeg drugog gotovo i nema. Lako je sam ritam (koji se može postići redjanjem reči koje ne moraju da imaju sadržajno značenje, već jedino mužičke valere) nedovoljan da pesnik izradi neko svoje emotivno-psihološko stanje, ipak ga oni koriste u pojedinim kracim pasažima kao specijalni efekt koji u sklopu cele pesme dobija svoje značenje. U osnovi, ritam mora biti osmišljen nekom stvaralačkom komponentom; u Modernom pesništvu, može se slobodno reći, ta je komponenta daleko više misaona nego emotivna. Možda baš zbog toga što ritam, svojim unutarnjim i spoljašnjim kretanjima, stvara kod čitaoca izvesno psihičko stanje koje je veoma blisko emocionalnom doživljavanju, ali ipak nije to! Ritam, nas opija, zanosi, omamluje i mi kroz njega možemo da spoznamo **osnovni ton** neke pojave, da nazremo klicu njenog nastajanja i strukturu njenog kretanja, iako ona i dalje može ostati, po svojoj formi u kojoj pred nas izlazi u stvarnosti, zagonetka i tajna. Ritam je bilo stvari i života. Ritam je onaj sudobnosni otkucaj koji jednim udarom, kao bleskom, može da nam nažnači sve, iako bukvalno ne kaže ništa. Ritam je smisao kretanja, ali ne i celovito kretanje. Ritam doživljavamo parcijalno, te zato kroz tu parcijalnost

mogemo samo da **nazremo** celinu.

Ako je pesnik, kroz dobro pogodjen ritam pesme, uspeo da, ne samo veže pažnju slušalaca (ne čitalaca), već da se uklopi i spoji sa mislima koje su sadržane u rečima ili se kriju ispod njih (potekst), onda čitalac, a još više slušac pesme, (koju recituje dobar glumac) biva u istim ponesen tempom stihova i zaokupljen mislima i u problematikom koju oni tretiraju. Svrishodno delovanje ritma u pesmi može se postići na razne načine: od najprimitivnijeg ili bolje reči praiskonskog (mehaničko ponavljanje reči), preko ritma koji bazira na pauzama između reči i intonaciji (zato se taj ritam može isključivo doživeti prilikom slušanja pesme koju glumac-recitator interpretira), pa do unutarnjeg ritma (koji se radja upravo u jedinstvu formalnog, spoljašnjeg ritma u pesmi, ali i između opštег ritmičkog kretanja stihova i njihovog misaonog značenja).

Značaj ritma u modernom pesništvu je u tome što on nije odvojen od sadržaja, niti ga on jedino posredno podržava, već se aktivno uklapa u njega i često **postaje** sam sadržaj. Nekada je ritam bio, manje ili više, artističko obeležje pesme, njen spoljni ukras, a danas uz sve to, on postaje i deo sadržaja. S tim se u vezi i postavlja problem recitatorske interpretacije modernog pesništva. Jer, auditivno doneti taj ritam, pretvoriti ga u suštinu pesme za koju je organski vezan, nije ni malo laka stvar. Nekada je recitator mogao da se odluci koji će element recitacije da stavi u prvi plan: ritam ili smisao. Lako je time pesma gubila, ipak su obajna kvaliteta (naravno, jedan u većoj, drugi u manjoj meri) dopirala do slušalaca, jer su i u literarnom izvoru bila odvojena. Međutim, sada je više nemoguće tako postupati, budući recitator mora istovremeno doneti oba kvaliteta, pošto su oni izvorno jedinstveni, a usamljeni ne znače ništa. Stoga treba uložiti ogroman mentalni napor i posedovati veliko muzičko osećanje da bi se istovremeno izrazili i ritam i misao jedne moderne pesme, tj. da bi se dočarali

mehanički tempo stihova, ponirajući u unutarnje kretanje (ili mirovanje) koje, često, ide u raskorak sa spoljnjim ritmom pesme, mi doživljavamo prostor i vreme, intuitivno spoznajemo stvarnost koja je verbalno u pesmi jedva naznačena. Uz sve to, u psihu nam se ubaci neka prodor na misao koja preplavi našu svest, dopuštaći nam da na osnovu njenog značenja, slobodno izgradimo svoj vlastiti svet, svoje subjektivno tumačenje naznačenog problema. Kako vidimo, kontrapunkt postoji između spoljašnjeg i unutrašnjeg ritma u pesmi, ali i između opštег ritmičkog kretanja stihova i njihovog misaonog značenja.

Značaj ritma u modernom pesništvu je u tome što on nije odvojen od sadržaja, niti ga on jedino posredno podržava, već se aktivno uklapa u njega i često **postaje** sam sadržaj. Nekada je ritam bio, manje ili više, artističko obeležje pesme, njen spoljni ukras, a danas uz sve to, on postaje i deo sadržaja. S tim se u vezi i postavlja problem recitatorske interpretacije modernog pesništva. Jer, auditivno doneti taj ritam, pretvoriti ga u suštinu pesme za koju je organski vezan, nije ni malo laka stvar. Nekada je recitator mogao da se odluci koji će element recitacije da stavi u prvi plan: ritam ili smisao. Lako je time pesma gubila, ipak su obajna kvaliteta (naravno, jedan u većoj, drugi u manjoj meri) dopirala do slušalaca, jer su i u literarnom izvoru bila odvojena. Međutim, sada je više nemoguće tako postupati, budući recitator mora istovremeno doneti oba kvaliteta, pošto su oni izvorno jedinstveni, a usamljeni ne znače ništa. Stoga treba uložiti ogroman mentalni napor i posedovati veliko muzičko osećanje da bi se istovremeno izrazili i ritam i misao jedne moderne pesme, tj. da bi se dočarali

U bifeu

*N*a čošku veje miris kiselih paprika,  
okreće se vrata  
u džepu koči nemanje,  
jer tamо unutra cvrči kobasicа  
i preko bojenog stakla  
vidi se masno lice krčmara.  
U džepu samo par dinara,  
no u stomaku riga glad  
pa zaboravljamo gladno dete,  
izdržavanu majku,  
ženu što čeka haljinu,  
pošto je naše samo ono  
što niz sasušena usta zguramo.

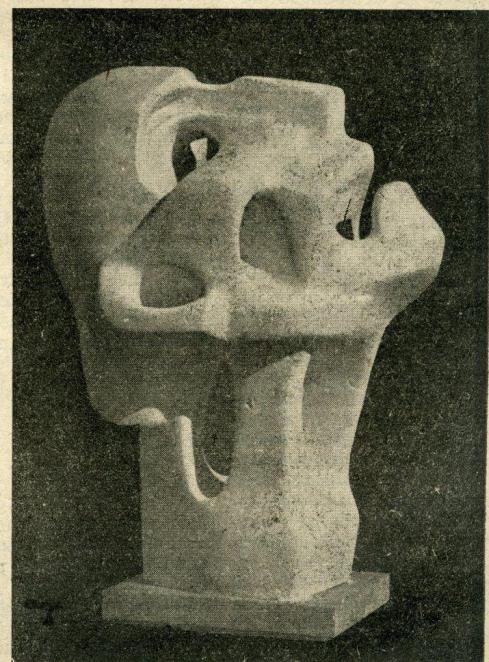
*Plavi i žuti blok-listići.  
U debelog blagajnika drhte prsti  
jer banke kvasti na opuštenoj usni.  
Nestrpljivo buljimo, rado bismo ga udarili preko lica  
jer dragi već jedu  
a u nutritri bi mogao da nam izbije  
zavijanje oca, dete, i naša stara trezenost.  
Dva crvena komadića kobasicе...  
Skupa je svaka kap masti štò je upijemo belim hlebom  
i dižemo ustima kraj svoga druga.  
I dok utiskujemo poslednji zatogaj  
krčma se s nama polako okreće naglavce.  
Kroz nacerana vrata izmičemo  
kao da smo sa stidom  
na ledja uprtili stene.*

1950 god.

Ferenc FEHER

J. KRATOHVIL

JAMA



DRAGAN

Kolundžija

Tribina

## Samrtnik

Pronesite me ubijenog kroz taj sneg sanjiv i crn,  
kroz to oko magle i marta more kristalno,  
vi, koji ste me rogovima jednog bika gadali,  
vi, koji ste malog goluba uputili na moje srce,  
pronesite me kraj vode i vatre, mora i planine.  
Pronesite me ovako, ovako uraslog u zvezdu smrti,  
ovako, sa jabukom izvadjenom iz duplje gde bude srce,  
i ponovo vraćenom duplju gde bude srce.  
Otvorena moja krv će svjetlosti kao malo sunce zlata,  
kroz predeo koji se budi vazduhom i šumom;  
otvorena moja krv i tvoja zvezda smrti.  
Jedan sat hoda vam treba do groblja. Jedan sat hoda  
o, mala povorka sveta, sveća suza,  
a posle cete me spustiti kad čudno jagnje pakla  
prepozna glas ovce u dubini, u sivoj dubini:  
a posle cete me zasuti blagom vatrom sveća,  
i otici, otici ne rekavši zdravo.

## Rumenka

Rumenka, ubodi me u srce,  
Rumenka, najmirnija medju cvetovima,  
Rumenka, zapali mi krv, ime i oči,  
Rumenka, na visoravni mog čela.  
Imaš tele — ruža koja u poļju riče,  
imaš lihadu — krv koja se u junu crta.  
Rumenka, crvena ti se zastava pod vatrom smeje  
Zlatno je zvono čava.  
Rumenka, na tebe skake vo crvene dlake.  
Ti stojiš pod njim kao nož zaboden u plod.

## Strah

**Strah me je da se obrem,**  
**strah me je da se zagledam u jednu tačku,**  
**strah me je u sunce da pogledam,**  
**ne znam u kom to delu tela sam vreme.**  
**Mala kolevko kosti očevom rukom u grob spuštena,**  
**poslednja zvezda neba i moje krvi lik je ponela**  
**veran tom svetu raju i pakla i tebi samoj,**  
**pod zemljom između dve čvrsto spojene ploče smrti**  
**mala kolevko — prva rano moje razgoljene majke,**  
**crno je drvo straha u telo usadjeno.**

## Bitka

**Zovem te, oholi, u ovaj san od leda,**  
**zovem te, nemu, u ovaj dan od kreča,**  
**zovem te uprkos malom iverju puževa,**  
**u prostor kojeg ispunjavaju moje oči.**  
Nećeš zadugo imati trbuh od zmajastih ždrebaca,  
nećeš zadugo svratiti u sobu vetra gde su oči pepele,  
nećeš, jer takva kakva si jalovo seme daješ.  
**Bitka na visoravni bola sateraće ti krv pod srce**  
**Opkoljena vihorom, zaprepašćena rikom bivola,**  
**ti upadaš u jamu divljine gde su vukovi.**  
Vremeće od tebe načiniti gorku biljku smrti.  
Ličiceš na malo strašilo vatre.  
Učićeš u svoju kožu šume. Naviknućeš na zimu.  
Konji će te u očima svojim nositi u manjenu na izvore,  
Bideš vrba na kojoj se igra neverica boje zlata,  
nijedan pas neće proći nebom,  
a da ne zalaje na tebe.

## SAMOČA

TOMAS VULF

(NASTAVAK SA 9 STR.)  
gični čovek privržen životu unutrašnjom postojanom ljubavlju što znači da je on veselo čovek. U tome leži nikakva protivrečnost, jer jedan stav uslovjava drugi i čini ga neophodnim. Jezgro ljudske tragedije nije konflikt nego osamljenošć bez obzira na suprotne argumente naših dramatičara. Tragični pisac (kažem tragični pisac), a ne pisac tragedija, jer veliki pisci nekih naroda — Virgil kod Rimljana, Rasin kod Francuza — nisu bili tragični pisci, nego veliki pisci tragedija. Veliki tragični pisci dakle — Job ili Sofokle, Dante ili Milton, Swift ili Dostoevski su uvek bili osamljeni ljudi, a istovremeno su više voleli život i bolje su poznavali

vedrinu duše od ostalih ljudi. Ni u jednoj hronici o čovekovom životu na zemlji ne susrećemo bića i unutrašnje vrednosti ljudske radosti prikazane tako ubedljivo kao u delima velikih tragičnih pisci...  
... Samo jedno je sigurno za nas beskućnike bez domovine i utočišta, za nas latalice, proganjene putnike života: nas usamljene ljudi čeka na kraju, uvek i većito na kraju, miračni lik naše saputnice usamljenosti.

Ali jednom će sve nedaleće isčeznuti i održaće se samo ono što nam je poznato: mi koji smo vec umrli vaskrsnućemo, mi koji smo bili izgubljeni ponovo fane i noći — provela smo smo pronadjeni; mi koji kod mene polovinu mogu smo talenat, strast i mladživoti i ostaču ti veran do dalačku veru predali beste-smrti, čega da se plašim lesnoj smrti dok nam srca kada si ti samnom? Hrabra

nisu ogrubela, talenti prijateljice, rodjena sestropali i nade se izgubile moga života, tamnog lika — ali u krvavoj borbi — zar nismo milione staza osamljenosti i mračna smo zajedno proputovali, zar ponovo zadobili naš život: nismo zajedno prošli pomam sada znamo da će za nas sve tako ostati, kao što je dosada bilo, i opet kao nekad uvidimo sliku svetlucavog grada: visoko gradjanu u plamenu dragocenog venca svetlosti gori on večito pred našim pogledom, kada okruženi snažnim talasima i dozivanjem velikih brodova prelazimo preko mosta. Mi prelazimo preko mosta i ti si uvek pokraj nas, o stroga prijateljice, ti jedina kojoj se obraćamo, ti jedina koja nas nikada ne napušta. Počuj:

„O, osamljenosti — ti si večna i postoji svuda. Mračna sestro i stroga prijateljice besmrtnoga lika iz smo bili izgubljeni ponovo fane i noći — provela smo smo talenat, strast i mladživoti i ostaču ti veran do dalačku veru predali beste-smrti, čega da se plašim lesnoj smrti dok nam srca kada si ti samnom? Hrabra

Prevela s nemackog:  
Ileana ČURA

Američki filmovi o velikim umetnicima sveta, koje često prikazuju Narodni univerzitet u Novom Sadu, a valjda i svi narodni univerziteti širom zemlje, često navode na razmišljanje. Dok su nam bioskopi puni „Tarzanih besova“ i stupci novina puni briga o vaspitanju mladih generacija i o lošem uticaju kaubojskih filmova, zaboravljamo kakve mogućnosti i metode vaspitanja, ne samo omladine, ostaju neiskorišćene. Dok čovek na svakom koraku susreće ilirske režisere — trgovce, koji nemilosrdno dižu pare od raznih preduzeća za takozvane „propagandne“ filmove, pitamo se gde su oni drugi režiseri — savest vremena, koji bi se brinuli i o našim velikim ljudima koji su stvorili i stvaraju našu književnost, našu muziku, naše slikarstvo i skulpturu, jednom rečju našu kulturu? Gde su figure našeg Kralježića, Andrića, Daviće? Gde nam je Isidora Sekulić? Nas Meštrović, Rosandić, Bakić, gde je naš Slavenski? Pre neupunu godinu dana umro nam je Tin Ujević. Samo nekoliko fotoreporterskih kamera zabeležile su trenutak ispraćaja do neugledne humke. Kada bi izbio požar u nekom gradu, svi bi fotoreporteri uperili „blic lampe“ i ovekovečili bi taj trenutak. A ko će uperiti fotokamere na one koji polako nestaju sa pozornice umetnosti, ostavljajući za sobom umetničku dela? Jesu li samo isplasani tomovi ili isklesani kamen ono što sačinjava umetnikov život?

Poстоji negde film o Branku Radučeviću. I Slovenci su dali jedan film o pustinjama Revolucije. Jesu li ovi filmovi prekorabili prag škola i ušli u „otčiglednu nastavu“?

Imamo režisere koji prave za velike pare dobre i loše filmove; imamo one koji beleže rastenje naših gradova, dizanje mostova, koji propagiraju našu privredu i upiru prst na negativne pojave u našem životu. A ko će zabeležiti i rastenje naše kulture i umetnosti? Ne radi nas, živilih, prisutnih u trenutku radjanja i cvatajuće kulture, već radi onih koji dolaze, koji će jednomo imati pred sobom samo skrte biografije iz školskih udžbenika i umetnikova dela. Ne treba li i umetnost i umetnikov život propagirati kroz film?

Dušan Matić, jednom prilikom, po povratku iz Ženeve 1955 godine govorio je jednoj grupi mladih ljudi iz Novog Sada o tome kako mi, Jugosloveni, ne znamo da propagiramo ono što ćemo najvređnije u našoj kulturi i umetnosti. „Možda smo mi suviše zauzeti rešavanjem pričevalnih i političkih problema“ — rekao je Matić.

Možda. A nije li vreme da zabeležimo živote onih, koji stvaraju našu, novu, socijalističku kulturu i umetnost?

Florika ŠTEFAN

(NASTAVAK SA 1 STR.)  
kao jedno! To znači da pesme modernih pesnika treba recitovati, ali i što više recitovati, jer će se samo na taj način otkriti sve njihove vrednosti, a njihova problematika će postati shvatljiva i razumljivija daleko većem broju ljubitelja poezije. Nažalost, to je kod nas redak slučaj. Zar je onda čudno što je moderno pesništvo kod nas u tolikoj meri nepopularno?

Vladimir PETRIĆ